

MOJA ARGENTINA

Tanja V. Sekulić

The author provides an itinerary account full of facts and emotions on her perception of Argentina. In the focus of observations is the Montenegrin emigrant community in this Latin-American country and its mission of reviving and learning Montenegrin language in Colonia la Montenegrina, in the northern province of Chaco.

Moje putovanje u Argentinu počelo je mnogo prije mojega fizičkog odlaska i prelijetanja ogromnog, crnog okeana.

Argentina. Ognjena zemlja. Ponekad sam razmišljala kako je dobila ime. Oganj je tako jaka riječ.

Nijesam sanjar, ja sam više ona koja snove živi.

Ipak kad bih pomišljala na Argentinu, brzo bih odmahivala glavom, ćerajući misao. To je, ipak, bio san.

Igrom nekog čudnog slučaja zaglavila sam u bolnici u životnoj opasnosti, ali ne stvarno, što bi rekli Francuzi. Što u prevođu znači možeš crknuti ali ako imaš sreće neće ti se to desiti, ne baš sada.

Ležim na Intezivnoj njezi, dok se crna noć rasplavljuje i dok je dan sve više svijetlio sobu. Poluživa. Uхватih sebe kako na nekom čudnom jeziku koji sam u bunilu izmislila ponavljam:

„Ako se ikad izvučem odavde idem u Argentinu, ali ne u turističku posjetu, već u životnu.“

A to je značilo da bih željela da idem u susret argentinskim Crnogorcima. Da u njihovim očima vidim Argentinu.

Nijesam puštila da mi ovaj san ostara u mislima.

Stopama Gordana Stojovića

U februaru, čim sam se malo oporavila, stupila sam uz pomoć interneta, u kontakt sa Gordanom Stojovićem.

Pismo koje sam mu napisala bilo je vrlo kratko:

„Poštovani gospodine Stojoviću zovem se Tanja Sekulić, doktorant sam na Univerzitetu Pariz Dekart Sorbona. Tema mojega doktorata je crnogorski jezik. Možete li da mi pomognete oko odlaska u Argentinu da našim iseljenicima dajem časove crnogorskog jezika?“

Moja je zamisao bila jasna, a želja ogromna. Otići i raditi sa potomcima naših iseljenika. Učiti ih jezik njihovih predaka.

Pitala sam se da li je jednoj životnoj želji dovoljan ovakav izazov da bi se zainatila i ostvarila.

Gordan mi je istu noć odgovorio, upućujući me na kontakt sa Elvirom Bekteši iz Centra za iseljenike. Nijesam mogla da se alavertim, što bi rekao naš narod. Prvi put u životu sam pomislila: „Sat otkucava mojih pet minuta.“

Napisala sam još jedno pismo slične sadržine Elviri i dobila dva dana poslije odgovor u kojem mi je predlagala sastanak sa profesorom Milanom Vukčevićem u Centru za iseljenike radi preciznijeg dogovora oko mojega odlaska. U četvrtak u 11 sati. Bio je mart.

I sad zadržtim od sreće kad se šetim.

Onda sam Elviri odgovorila da živim u Parizu i da ću u Crnu Goru doći u aprilu. Ponovo smo zakazale sastanak ovoga puta za 12. april.

Tako je počeo da se ispisuje moj argentinski put jezika.

Put koji me je kroz istoriju crnogorskog jezika vodio u istoriju mojega naroda.

Strašne devedesete

A taj je put počeo davnih devedesetih kada sam prvi put čula za postojanje kolonije Montenegrine koju su Crnogorci osnovali daleke 1917. god. u pokrajini Čako u Argentini, sačuvavši tako svoju postojbinu od zaborava.

Kad je Crna Gora prolazila kroz najteže trenutke svoje novije istorije 1992. godine ponovo izložena prijetnjama potpunog brisanja i nestajanja u nominativnom smislu, kao i daleke 1917. godine postojalo je jedno mjesto đe se Crnogorci nijesu odricali svojega svojstva, sojstva ni čojstva. Đe su sačuvali jezik, običaje i kulturu svojih predaka. I to pokazali osnivajući koloniju Montenegrinu.

Tako malobrojan narod kao Crnogorci a da su uspjeli da na kraju svijeta osnuju svoju koloniju nađenuvši joj ime domovine iz koje su otišli.

„Ni mnogo veći narodi od našeg ne mogu se pohvaliti da na drugom dijelu planete, hiljade kilometara od svoje domovine imaju mjesto koje se zove po njihovoj zemlji“ piše Gordan u knjizi „Crnogorci u Južnoj Americi.“

Stanje se u zemlji u međuvremenu znatno popravilo. Godine 1996. shvatili su vodeći političari da nemaju nijednu drugu domovinu osim Crne Gore i počela je borba za njeno osamostaljenje.

Nezavisnost je ostvarena deset godina kasnije 21. maja 2006. godine.

U Ustav je uveden crnogorski jezik kao službeni, a ja sam završavala studije slavistike u Parizu. Upisala sam se na magistarske studije izabravši temu „Govor Bara i njegove karakteristike.“ Tako sam potpuno ušla u svoj prirodni jezik koji se polako, ali sigurno vraćao u narod.

Znala sam da se više nikada neću ničim drugim baviti.

Počinjala sam, iako ništa nije bilo izvjesno, da se pripremam za odlazak.

Dovoljno mi je bilo da u Gordanovim rukopisima naiđem na podatak:

„U Argentini se nalazi posljednji dio naše stare dijaspore koja je očuvala osnovne elemente tradicije, a u nekim slučajevima i jezik, religiju i kulturu.“

Ili na podatak o domu „Durmitor“ u kojem je bilo adaptirano i odjeljenje za obuku učenika osnovne škole, u kojem je i izvođena nastava po državnom programu sve do 1950.

Na još nekoliko mjesta se pominje jezik naših iseljenika. I mahom su to stariji ljudi koji ga govore i koji ga nazivaju naši.

Naša se misija odnosila na njegovo oživljavanje i reupotrebu kroz proces koji smo nazvali remontenegrizacija.

Crnogorski jezik

Kao jedan od direktnih učesnika u ovoj misliji smatrala sam da je osnovno i prvo čime treba da se započne ovaj proces remontenegrizacije upravo jezik.

Čitajući Gordanove zapise znala sam da moje putovanje ka crnogorskom jeziku, kroz njega samoga, ima potporu u njegovoj prošlosti koja neđe traje i opstaje. A moja je uloga bila u tome da ga oživim.

U junu mjesecu dobili smo odobrenje od Ministarstva prosvjete i sporta da počnemo sa realizacijom projekta.

Najviši dio posla obavljala je Elvira, koordinaciju između počasnog konzula Draga Andreasa Mićunovića i Ministarstva prosvjete. Zatim između Centra za iseljenike i svih učesnika u projektu.

Počinjalo je odbrojavanje.

Odužilo se čekanje pisma iz Argentine. U tom čekanju počinjala je da me hvata sumnja, ponekad nevjerica...

U međuvremenu je Gordan otišao u Argentinu na službeni put. Sad je on obavljao najvažniji dio posla, sreo se sa konzulom i Crnogorcima u Čaku. Bio je član delegacije i imao je priliku da direktno učestvuje u razgovorima vezanim za naš projekat.

Elvira i ja smo još uvijek čekale pismo od počasnog konzula...

Gordan se vratio. Sa nestrpljenjem sam ga nazvala, rekao mi je da će u četvrtak pozivno pismo stići iz Argentine.

I stiglo je. U isto vrijeme u Centar za iseljenike i na moju adresu počinjalo je: „Estimada profesora...“ „Poštovana profesoriце... srdačno Vaš počasni konzul Drago Andreas Mićunović.“

Zaplakala sam.

Onako uplakana nazvala sam Gordana pa Elviru. Uspjeli smo, uspjeli smo. Misija se realizuje. Vrištala sam.

Misija

Naša misija će se odvijati od 4. septembra do 15. oktobra 2011. godine u pokrajini Čako u gradu Rokie Seinz Penja.

Moje je putovanje počelo iz Pariza, preko Madrida, Kordobe do Buenos Airesa.

U Madridu sam imala kasnu noćnu pauzu, cijelih pet sati, što sam iskoristila da ponovim moje i onako oskudno znanje špan-skog, da se najedem *verdure*, pomiješanog povrća za koje je bilo malo kasno, ali nijesam mogla da odolim.

Približilo se vrijeme ulaska u avion za Buenos Aires, ispred ulaza se odjedanput stvorila takva gužva i dijeljeni su neki brojevi. Ništa nijesam razumijevala. A u stvari što se dešavalo, to je bilo samo pitanje organizacije ulaska u avion. Oni koji su šedeli na kraju ulazili su prvi. Tako da sam ja sa jednom časnom sestrom ušla među posljednjim putnicima.

Let je počeo. Avion je bio pun kao šipak. Spavala sam veći dio puta. Onda sam se probudila i uzela da čitam Borhesa. Pa sam prešla na Sabata. Nikako nije svitalo.

Opet smo objedovali predivnu zelenu paštu punjenu spanaćem. Počelo je da se razdanjuje. Bližili smo se Kordobi. Tamo smo mijenjali avion iako to nije bilo predviđeno. Tamo su mi pregledali prtljag odvođeci me u neki podrum. Otvorivši moj kufer policajac je rekao kolegi: „Samo knjige“.

Jedva sam stigla na avion za Buenos Aires. Uzbuđenje i znatiželja napravili su od mene pomnog posmatrača argentinskog neba i slušateljicu mojeg saputnika koji je putovao na šever u pokrajinu Čako. I ja sam se raspričala o Crnoj Gori, najljepšoj domovini na svijetu, a on mi kaže: „Da znam, čuo sam, naš guverner Kapitanić je vašeg porijekla.“

Eto toliko o tome, u velikoj Argentini prva osoba na koju sam naišla zna odakle sam. Onda smo se približili Buenos Airesu i vidjela sam neko ogromno prostranstvo prekriveno glibavom vodom, pomislila sam „Kako je ovaj okean ružan“.

I skoro da mi nije bilo žao što nikad prije nijesam vidjela nijedan okean. Rekla sam to naglas. A saputnik se nasmijao i rekao to nije okean to je rijeka i zove se Rio de la Plata...

Slećeli smo.

Na aerodromu me nije čekao Gorazd, naš vladika, kako je bilo dogovoreno sa Gordanom. Začudilo me koliko je aerodrom bio mali, kao naš u Golubovcima.

Nešto nije pasovalo.

Da, let je u Kordobi prekinut i tamo smo promijenili avion tako da nijesmo došli na aerodrom za međunarodni saobraćaj. Sve sam shvatila i uputila se da otvorim meil sa nadom da mi je vladika Gorazd napisao adresu hotela u kojem sam imala rezervisanu sobu.

Šeđela sam u internet kafeu, glasno negodujući: „Kako sam sebi dozvolila da se nađem sama, bez adrese hotela u sred Argentine“. Onda sam čula kako mi se neki glas obraća na hrvatskom: „Ako treba neka pomoć tu san.“

Nasmijala sam se i pomislila: „Svijet je jedna ogromna kuća, a tako je mali.“

Adresa hotela je glasila Calle Sant Martin 1140 nijesam se ipak usuđivala da pomislim da je to baš ona ulica u kojoj su se u Sabatovom „Tunelu“ onda sreli Marija Iribarne i Huan Pablo Kastel...

Bila je to ta ulica, nedaleko od koje je bila posljednja zgrada u kojoj je živio Borhes u ulici Maipu, pa nedaleko Borhesova knjižara... pa kafe u kojem je šedio... pa... Buenos Aires mi se uvlačio pod kožu.

Dvanaest sljedećih sati sam provela na njegovim ulicama, kroz knjižare, muzeje, pekare, govornice... Pokušavajući da zapamtim put kojim sam se udaljavala od hotela. Nijesam se bojala, ali baš ničega. Uživala sam u istraživanju.

Prvo mjesto koje sam posjetila je bio groblje Recoleta na kojem je sahranjena Evita Peron.

Sljedeće mjesto je bila Nacionalna biblioteka čiji je direktor bio Borhes.

Pa najduža avenija na svijetu duža od deset kilometara, Avenija Rivadavija.

I još neke ulice iz Borhesovih i Sabatovih knjiga...

Oko osam uveče vraćajući se u hotel vidjela sam vladiku Gorazda koji je već bio na ulazu u hotel.

Zagrlili smo se i tako ostali dugo. Bez riječi. Oboje ćuteći, a srca su kucala da iskoče. Prvi je progovorio: „Bueno, bienvenuda“ (Dobro, dobrodošla).

„Bolje Vas našla, ovo Vas grli Crna Gora“.

Svratili smo u hotel da pokušam da se javim konzulu Mićunoviću, ali telefon je uzaludno zvonio.

Otišli smo u obilazak Buenos Airesa noću. Te sam noći počela da volim taj grad.

Te je noći taj grad zaposjeo moje srce.

Ili je to upijanje njegovih mirisa, ukusa i boja i to njegovo ulaženje pod kožu normalno?

Ne. Ma koliko se trudila neću uspjeti da opišem trenutak dok sa Gorazdom šetam ulicom Florida, kasno u noć, poluzaspala

upijam grad iz mojih snova u koji su na početku XX vijeka došli Crnogorci da ostvare svoje snove.

Vratila sam se u hotel savladana umorom. Spavala sam spokojno i dugo kao putnici koji poslije dugog putovanja stignu kući.

Ujutro sam odmah izašla. Ponijela sam foto aparat. Htjela sam sve da zabjeležim. Vidjela sam jednog đedâ malog rastom koji je ispred sebe gurao kolica sa puno termosâ različitih boja zabodenih u rupe na jednoj tabli od drveta. Svega je bilo na njoj: papirnih čaša, šolja za kafu, *faktura*, vrsta suvog kolača koji se jede za doručak, sličan našim vanilicama i kiflicama. Uz tog starog čovjeka privijala se jedna postarija žena i njena drugarica koja je sve to posmatrala smijući se. Prišla sam pitajući ih mogu li ih fotografisati?

Đedo mi je odgovorio da mogu, pitao me je odakle sam i ponudio me da popijem *mate* ili kafu i počastio me fakturama. Mate je piće slično čaju koje se pravi od biljke koja se zove *žerba*. Argentinci stalno piju *mate* i to je kod njih običaj sličan našem ispijanju kafe.

Kad sam pitala koliko sam dužna starac mi je odgovorio da me čašćava za dobrodošlicu.

Dugo živim u srcu Evrope, u Parizu nikada mi se ništa slično nije desilo.

Poželjela sam da zauvijek ostanem na ovoj strani polulopte, đe su ljudi topli, nasmijani, otvoreni.

Svaki moj sljedeći izlazak biće objelježen nekim sličnim susretom.

Primali su me ljudi i grad.

Šutra smo Goražd i ja obišli La Boku đe su se prvi Crnogorci iskricali tražeći sreću i hljeb.

La Boka

Danas je La Boka jedno od najposjećenijih turističkih mjesta u Buenos Airesu. Toliko je lijepa, šarena, zavodljiva, kao one kuće od kolača iz bajke...

A onda, kada su Crnogorci dolazili to je bilo sirotinjsko naselje, *favela* u kojoj su bili smješteni svi beskućnici, putnici namjernici, emigranti. Tada nije bilo vode, ni struje. Kuće su građene od onih materijala koji su se nalazili po ulicama, niđe bloka sve kartoni, neke daske, iverica. Kuće su farbane ostacima boja koje su nalažene na gradilištima, ili onima koje su bile „rešтво“ i zato su nejednako okrečene. Danas je to umjetnička slika. Nekada davno je to bila slika nemaštine. Bijeda. Glad i san o ljepšem svitanju. Možda je baš zbog tog sna La Boca puna boja kao duga.

Gorazd me je poveo da vidim prugu koja ima samo jedan kolosjek, i koja više nije u funkciji.

Stojeći na mjestu će se zaustavljao voz zamišljala sam kako iz poređanih vagona izlaze Crnogorci sa teškim koferima i prćijom sa nevjericom zagledajući okolo La Boku koja će im od sada biti dom.

Oči su mi se napunile suzama gledajući sve one zamišljene zavežljaje pune neostvarenih snova.

Napuštamo La Boku a u očima mi ostaju boje.

Osvrćem se još jedanput da vidim praznu željezničku stanicu i prazne šine zarasle u travu i troskot. Ne dolazi niko više ovim putem nemaštine... Peron je pust.

Rokie Seinz Penja

Vladika Gorazd me prati da kupimo autobusku kartu. Odlučila sam da putujem autobusom u nadi da ću vidjeti više od ove začuđujuće prisne, prostrane zemlje.

Kupili smo kartu za autobus sa ležajima. I to je još jedna od neobičnosti ove zemlje. Autobus sa krevetima. Čudno.

Gorazd me je ispratio. Dugo sam mu mahala utanjajući u Argentinu umjesto u san.

Zemlja, prostranstvo, opet nepregledna zemlja, poneka kuća, pa opet zemlja.

Sve tako do Rokie Seinz Penje. Kad se autobus zaustavio ja sam među dostinom ljudi koji su ga čekali ugledala jednog Crnogorca. Da baš tako. Crnogorca. Počela sam da mu mašem. Izvadila sam aparat i zauvijek zabjeležila taj trenutak. Izgled me nije varao. Krupan, stamen, stasom je podsjećao na bilo kojeg mladog Crnogorca.

???

To je bio počasni konzuk Drago Andreas Mićunović, koji je treća generacija Crnogoraca, unuk Draga Mićunovića koji je došao u Argentinu 1917. po odlasku kralja Nikole u izgnanstvo, sa grupom zelenaša u potragu za svojom Crnom Gorom koja se gasila na svojem ognjištu.

Drago je prvi kojega sam srela i onako naslonjena na njegove grudi, srećna zaplakala sam i odahnula. Bila sam kući. Nikada me više ovo moje drugo kući neće ostaviti.

Poslije nekoliko minuta putovanja stigli smo ispred kuće Andrije Mićunovića. Dočekala nas je Sofija Čoća Samardžić Mićunović, Andrijina udovica, a dragova majka.

„Dobro došla u kuću.“

„Bolje vas našla.“

Opet plač. Opet zamučeni pogledi. Opet neizmjerena sreća.

Pošedeli smo malo, a za to vrijeme zvono na vratima, nije prestajalo da zvoni. Ulazili su Nikčevići, Mićunovići, Milovići, Pavičevići da se pozdrave. Bio je tu Rafaelo Nikčević Luli što bi na naški kako on kaže bio Radovan. Njegov sin Pablo, na naški Pavle, Aleksandar Mićunović, jedan od najmlađih Crnogoraca koji je u to vrijeme pomagao vladiki Gorazdu u crkvenoj službi i koji ima pasoš svojega đeda na kojem piše nacionalnoct Crnogorac od kojeg se ne odvaja.

Ubrzo smo se spremili da idemo na druženje organizovano u čast mogega dolaska.

Te sam noći bila strašno uzbuđena i srećna. Svi ti ljudi koji su došli da me pozdrave, od kojih neki nijesu znali nijednu riječ naše- g jezika, ali su mi sa suzama u očima širili ruke dobrodošlice.

Najveći je utisak na mene ostavila Jelena Milović. Najstarija živa Crnogorka koja je rođena u Montenegrini. Pa onda Zorka Kapitanić rođena Samardžić, Čočina sestra čiji je muž smrtno stradao sa Andrijom, Čočinim mužem u saobraćajnoj nesreći.

Svaka Jelenina izgovorena riječ je bila kao klatno istorije koje se vraća daleko unazad. Njene su me riječi milovale kao lagana nježnost dedovih ruku iz dalekog vremena i šećanja. Isti jezik. Iste riječi.

Pogled mi se nije micao sa te sitne žene koja je ogromnom šakom pritiskala štap od kojega se nije odvajala ni na trenutak. Slušala sam je i upijala svaku riječ.

Njene su me krupne žive oči i njena priča dovodile u Montenegrinu đe je Jelena odrasla u poljima suncokreta i pamuka. Među svoje ljude Crnogorce. I poslije toliko godina ne izgubivši nijednu riječ i na kraju u tim godinama. Pričala je tečno crnogorskim jezikom kao da nikada nije niđe drugo živjela. Ponekad bi pitala kaže li se još tako, kao da je znala da se ne kaže ili da se i jezik oteo vremenu.

Nikada neću zaboraviti onu suznu iskru u Jeleninim očima koja se miješala sa stalnim smijehom.

Onda su me predstavili Zorki Kapitanić. Ona je bila toliko lijepa. Visoka, prava, nasmijana. Ni jedna od ovih žena koje sam srela te noći nije imala ništa „strano“, svakoj si mogla pogriješiti ime ali porijeklo nikako. Na kilometar se videlo odakle su. ???

Još kad je Zorka započela pjesmu...

Pjevale smo zajedno stare crnogorske pjesme koje su se nekad pjevale na kolo.

„O, zor delijo...“

Kako sam uspijevala da pogodim ko je među ovim ljudima Crnogorac?

Jednostavno bile su tu šake, stas, krupne oči, duge noge, boja kose, pravo držanje sve je to odavalo porijeklo. Jezik se gubio, ali izgled ne.

Te sam se noći zarekla da će jedino moje bavljenje biti povratak jezika koji su naši iseljenici nazivali „naški“, među svoje.

Povratak jeziku

Škola je počela odmah sutradan.

Skupljali su se đaci, ulazili, upisivali svoja imena: Mićunović, Nikčević, Milović, Vuleković, Jabučanin, Jurić, Bilčić, Kapitanić, Brajović...

Na tabli je pisalo: crnogorski jezik.

A među đacima je bilo Hrvata pa čak i jedna Italijanka, Marija Rosa.

Bila sam obično prilično puna samopouzdanja, ali ovoga puta su mi noge klecale.

Pisala se istorija u ovoj učionici.

Njihovo je poznavanje crnogorskog jezika bilo vrlo oskudno. Najčešće se svodilo na nekoliko nemušto izgovorenih riječi koje su ličile na pozdrav. Znali nijesu što izgovaraju, što je bilo očigledno po načinu kako su reagovali na dobijeni odgovor.

Naše je učenje počelo od početka, od slova A...

Počelo je azbukom, pa abecedom. Nijesam nikada tražila da moji đaci nešto nauče napamet. I njima i meni je najvažnije bilo prisustvo i razgovor.

Trudila sam se da im se što više obraćam na crnogorskom kako bi pamtili sluhom. Kako bi se navikavali na svakodnevno slušanje jezika.

Časovi su trajali dva sata, ali to je uvijek bilo malo. Toliko su bili željni riječi. Razgovora. Priče na jeziku predaka.

Njihov je crnogorski napredovao vrlo sporo. Pravila koja su važila u učenju jezika ovđe nijesu uspijevala.

Trebalo je naći drugi način da ljude koji su, kako mi je jedanput objasnio vladika Gorazd nenavikli da uče jezike, jer su živjeli na

teritoriji veličine Evrope na kojoj se govori jedan jezik, tako da njihovo uvo nije naviklo na napor sticanja jezičkih znanja.

Ipak poslije neđelju dana svaki od mojih učenika je znao da odgovori na pitanje kako se zove, odakle je i đe živi.

Bila sam srećna. Počinjala je druga neđelja. Neđelja gramatike.

Glagol biti.

Ja se zovem.

Dobar dan. Ja zove. Bilo je obavezno da se baš ovaj glagol izostavi.

Nijesu uspijevali da uhvate ono „se“.

Ali svaki sam napor nagrađivala razgovorom na kraju časa. Tako su se trudili. Mada je bilo i onih koji ništa nijesu shvatali. I kojima je bilo važno da su učenici i učesnici.

Nabolji su bili poslije časa, opušteni, vazda nasmijani, srećni.

Ova dva sata večernjeg učenja im nije bilo dovoljno. Nije im bilo ni lako. Srijetali su se sa svim onim zvučnim suglasnicima za koje u njihovom jeziku nije bilo ekvivalenta: *ś, ź, š, Ź, ĉ, ć, đ*. Pa razlika između *b* i *v* koju oni nijesu uspijevali da osjete u izgovoru.

Zbog toga smo, u međuvremenu kod Čóće kući organizovali nastavu. Svako jutro u deset sati uz pomoć diktafona vježbali smo izgovor. Valter Pavićević je sve snimao.

Na časovima su se pojedini đaci isticali poznavanjem govornog jezika svojih predaka kao Jelena Simović koja nije propuštala nijedan čas.

Valentina Nikčević, najmlađa učenica koja je jedanput pokušavajući da objasni svoj napor da nauči glagol biti rekla: „crnogorski je mnogo teži od engleskog“.

Bilo je vrlo teško naročito u početku, jer je i samo neslušanje jezika tokom godina sam jezik „bačilo u zaborav“.

Taj početak učenja ličio je na otkrivanje za moje đake i za mene jedne nove teritorije, nepregledne i neistražene i njihovih mogućnosti koje su bile ogromne iako ih oni sami nijesu bili svjesni.

La Montenegrina

U prvu neradnu subotu spremali smo se da pošetimo La Montenegrinu, koloniju koju je 1917. osnovalo sedam Crnogoraca sa svojih sedam supruga.

Nijesam mnogo pričala tokom putovanja, kao da sam htjela da upijem svaki dašak vjetra, svaki zrak sunca koji nam se našao na putu.

Neću pokušavati da objasnim koliko su jaka moja osjećanja bila kada smo se približili tabli na kojoj je pisalo La Montenegrina. Izašla sam, sagnula se, uzela malo zemlje i krša, primakla ustima i stavila u torbu.

Počeo je obilazak. Škola. Groblje. Ambulanta. Dom „Durmitor“.

Dugo sam ostala na groblju. Fotografisala sam grobove osnivača kolonije i njihovih supruga.

Još jedanput smo se vratili u dvorište škole i Ćoća i ja smo ubrale raštana koji je tako bio porastao kao da je samo čekao naše ruke da ga uberu.

U domu „Durmitor“ smo najprije razgledali prazne polusrušene ambuline, da bi se onda konzul i ja popeli na binu i odigrali crnogorsko kolo pjevajući našu himnu.

Odzvanjala je pjesma u ovim praznim prostorijama i opominjala.

Spremali smo se za povratak.

Dugo sam još držala glavu okrenutu unazad gledajući tu nepreglednu zemlju koju smo napuštali uz namjeru da prođemo pored kuće Tomane Tite Radovanović, jedne od posljednjih stanovnika La Montenegrine crnogorskog porijekla.

Parkirali smo se, izašli iz kola i uputili se ka ogromnom dvorištu iz kojeg su ka nama trčkarali razigrani kućići, koje je pratila jedna užurbana ženska prilika.

Pozdravila sam sa: „Dobar dan!“

Ženska se prilika trgla i kad je videla ostale saputnike i prepoznala ih nasmijala se i na kastiljanskom odgovorila: „Buenas dias!“

Ušli smo u ogromnu prizemnu kuću. Pošedeli malo i ubrzo uz obećanje da ćemo ponovo doći, otišli.

Tita nije progovorila nijednu riječ na crnogorskom. Ali zato sljedeći put kad smo došli nijesmo je mogli zaustaviti, pričala je samo naški. Ponekad bi joj pobjegla neka njihova riječ, ali bi je brzo uspijevala zamijeniti crnogorskom.

Obećala sam da ću, kad sljedeći put dođem, nekoliko dana ostati na farmi.

Otišli smo, opet suze i opraštanje do idućeg dolaska.

Crnogorski jezik na fakultetu

Sa školom smo nastavili svakodnevno sa oko tridesetoro učenika koje nije lako bilo organizovati, ni uskladiti vrijeme pohađanja nastave. No svako je od sebe davao najviše da bi časovi mogli da se održe.

Valter Pavićević nam je obezbijedio projektor i poslije toga sve je išlo mnogo jednostavnije i lakše.

Nekoliko dana nakon mojega dolaska stigla je i sestra konzula Mićunovića, Mirjam Nena Mićunović donijevši obavještenje da ću od sljedeće nedelje početi sa predavanjima na jednom od tamošnjih fakulteta.

Nijesam mogla da vjerujem.

Održaće se kurs crnogorskog jezika na jednom od fakulteta u Seinz Penji. Mislila sam da sanjam.

Tako sam nastavila da radim sljedeće dvije nedelje od 16 – 18 h na fakultetu i od 20 – 22 sa potomcima naših iseljenika.

Poslije časova često smo puštali crnogorsku muziku i gledali kako se igra oro ili jednostavno sam prikazivala film o Crnoj Gori i njenim ljepotama. Sve bi pitali. Sve ih je zanimalo.

I uvijek su završavali govoreći „Jednoga dana ćemo sve ovo videti uživo. Mi jesmo Argentinci, ali ne zaboravljamo da našim venama teče crnogorska krv.“

Počinjala sam da shvatam da je jedina mogućnost da se pomogne Crnogorcima da se održavaju stalni časovi crnogorskog jezika u centrima gdje ima najviše Crnogoraca.

U tom cilju bilo je neophodno raditi na obučavanju mladih kadrova, profesora koji bi mogli svoje stečeno znanje prenositi zainteresovanim.

Potrebno je odrediti mlade ljude kao što je Sofija Milović iz Las Brenje, koja je jedna od onih koji su najbolje savladali crnogorski jezik na kursu, i osposobiti ih da predaju.

Da bi se ovaj projekat ostvario neophodno je da ti mladi ljudi dobiju stipendije za školovanje i da im se omogući smještaj u Crnoj Gori.

To je dovoljno da bi se učenje crnogorskog jezika nastavilo u kontinuitetu.

Osim Sofije Milović tu je Tatiana Mićunović, njen brat Rayan, pa Kary Orahovac.

Nikada više Crna Gora ne smije dozvoliti da „izgubi“ svoje pozicije ni povjerenje u Argentini i među našim iseljenicima.

Maćagaj

Po Gordanovim procjenama u provinciji Čako danas živi oko 6000 potomaka crnogorskih doseljenika.

Maćagaj je jedan od gradova u kojima su oni brojni. Karakteristika ovoga grada je da se u njemu nalazi crkva Sv. Nikole koju su 1938. godine sazdali Crnogorci. Pored crkve nalazi se grob prvog sveštenika Rusa Aleksandra Konovalenka osnivača CPC u Argentini.

Tog smo dana prisustvovali liturđiji koju je služio vladika Gorazd.

Opet su se skupili potomci Crnogoraca.

Jedan mi je prišao i rekao „Volio bih da slušam crkvenu službu na 'crnogorski jezik“.

Pregledala sam knjigu utisaka, pa donacija i nećete ni vjerovati našla sam ime moje drugarice koja živi u Kanadi Luize Zlatović.

„Svijet je mali kao gnijezdo“, pomislila sam.

Poslije službe uputili smo se kod Mike Nikčević, najstarije Crnogorke u Maćadaju i jedine koja piše ćirilicu.

Tamo su u kući, na zidu visile gusle, crnogorska kapa, u drvetu urađena Crna Gora.

Našla sam „Bukvar“, puno CD-ova sa crnogorskim pjesmama i guslama.

Jeli smo, slušali gusle i otišli.

Odlazeći od Mike nijesmo se pozdravile uz obećanje da ćemo se još jedanput vidjeti.

Nastavljamo put ka kući Dare Nikčević, koja nas je najsrdačnije primila pokazavši nam fotografije svoje brojne familije i pričajući nam priču o njenim članovima koji su svi nekada zajedno živjeli u toj velikoj kući, a sada je ona sama sa jednom ćerkom.

Napuštila sam Maćagaj zadovoljna i srećna što osim crnogorskog jezika koji se vraća svojim potomcima u dalekoj Argentini to radi i CPC. Ali moje zadovoljstvo će prekinuti nekoliko mjeseci po mom izbivanju iz Argentine vijest da službu u crkvi Sv. Nikole koju je do skoro služio vladika CPC Gorazd u ovom trenutku služi sveštenik koji nije pripadnik CPC.

Crna Gora je još jedanput pokazala koliko nije imala smisla da sačuva još jedan biser svoje tradicije i istorije.

Kolima smo se zaustavili na prelazu da propuštimo jednog pješaka i ja sam izgovorila: „Ovaj je Crnogorac“.

I bio je, poznala sam ga po stasu. Visok, vitak, stariji čovjek. Prav kao prut. Objasnili su mi da je to Jovanović, onaj čijega sam sina videla u prodavnici.

Moja Argentina

Ostalo je još deset dana do mogega povratka u Evropu.

Razmišljala sam što i kako može da se učini da se Crnogorcima u Argentini vrati Crna Gora njihovih predaka, koji bi način bio najdjelotvorniji, najefikasniji.

„Počelo je“ ponavljala sam sebi, ali nije dovoljno. Treba djelovati sistemski u svim krajevima đe žive Crnogorci.

Treba sanirati „Durmitor“. Mora se sanirati. Treba napraviti crkvu u Seinz Penji ili Montenegrini.

Tita je dala zemlju za crkvu.

Mora se država Crna Gora okrenuti ka onima koji su joj samo dobro donosili.

Remontenegrizacija ne smije čekati.

Treba omogućiti uslove stalnog slanja profesora crnogorskog jezika. Ne samo za održavanje kurseva već i za učešće na seminarima.

Kao što će potpisnica ovih redova imati prilike da se predstavi sa tekstom „Jezik u emigraciji“ na simpozijumu u Rezistenciji.

Treba omogućiti razmjenu studenata, turističke posjete Crnoj Gori.

Jednostavno rečeno ne treba propustiti priliku sad kada se ponovo uspostavila veza između Crne Gore i Argentine.

Najneophodnije je raditi na jeziku, možda pogledati kako to rade Hrvati kojih je takođe veliki broj u Čaku.

Oni imaju kurseve jezika, svoj program na radiju i svakih su nekoliko dana obaviještavali javnost da se u Seinz Penji održava kurs crnogorskog jezika i puštali su crnogorske pjesme.

Zar ne bi Crna Gora mogla to isto? To naši Hispanocrnogorci očekuju od svoje Crne Gore i zaslužuju.

Osim toga zar nije vrijeme da se snimi kurs crnogorskog jezika na CD?

Dočekali smo dan da iz štampe izađu udžbenici po kojima se uči crnogorski jezik, književnost, geografija.

Što je onda teško sve to prenijeti na CD?

Potomci Crnogoraca u Argentini čekaju. Čekaju na nas, Crnogorce u Crnoj Gori da im pomognemo da se vrate svojim korijenima.

Ovo nijesu velika ulaganja, radi se samo o dobroj organizaciji i pokretanju ljudstva u procesu učenja i prenošenja znanja.

Uslovi čine značajan dio organizacije, ali svako od učesnika u ovoj misiji je već pokazao dobru volju i pružio osnovnu pomoć za nastavak saradnje. Zar nije veći dio posla obavljen nalaženjem smještaja i obezbjeđivanjem ishrane za gostujuću profesoricu kod porodice Andrije Mićunovića?

Rodolfo Milović

Ovaj tekst završavam sa jednim susretom.

„Dobar dan u kuću“.

Stariji čovjek koji sedi u fotelji okreće glavu i ustaje. Kolos. Dva metra. Pravog držanja. Nasmijan. Prilazi i kaže: „Je li moguće da ću danas pričati i slušati crnogorski?“

„Moguće je, moguće.“

„Ja ti ne znam ovaj srpsko-hrvatski niti da pričam, moj je jezik crnogorski, naški, ja drugi jezik nemam.“

Nijesam disala dok je Rodolfo naški Radovan pričao, samo su mi oči bile kvasne. A iz grla nijesu izlazile riječi.

„Mi nijesmo govorili ovaj njihov jezik španski sve dok nijesmo krenuli u školu, a poslije smo ga zvali ciganski, a ne kasti-ljanski, nas su kući učili samo crnogorski. Neka si došla učiteljice“, dok mu glas podrhtava, a i njegove se oči pune suzama. „Trebate nam, vi ste naši najbliži, mora Crna Gora nešto da uradi za nas, ja sam već star, ali ovi mladi ljudi moraju znati odakle su.“

Pozdravila sam se sa Rodolfom uz obećanje da ću sve uraditi da prenesem njegove želje i pozdrave Crnoj Gori. I njegove nade da će se Crna Gora na najbolji mogući način zauzeti i pobrinuti za svoje Hispanocrnogorce.

Sljedeće sam neđelje bila u Buenos Airesu na aerodromu. Čekao me je dugi put na koji nijesam željela da idem.

Morala sam. Srce je ipak podijeljeno ostalo jednim dijelom u Argentini, od sada pa znanavijek mojoj drugoj domovini.